

HET ONGERIJMDE LEVEN VAN MARTIEN BEVERSLUIS

Lo van Driel

Het ongerijmde leven
van Martien Beversluis

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van:

Jaap Harten Fonds

Hendrik Muller fonds

Publicatiefonds Heemkundige Kring Walcheren

Gemeente Veere

Snouck Hugronje Familiefonds

© 2022 Lo van Driel

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Rouwhorst + Van Roon

Foto omslag Martien Beversluis, paspoortfoto 1926

Foto auteur © Mechteld Jansen

NUR 681

ISBN 978 90 284 5260 2

www.wereldbibliotheek.nl

Inhoud

- I *Domineeszoon*
  - 1 Alzo ook op deze aarde... 9
  - 2 Vader Martinus 10
  - 3 School- en jeugdjaren 14

- II *De Grote Oorlog*
  - 1 Mobilisatie 17
  - 2 De inspirator 22
  - 3 Ontwakend dichterschap 25

- III *Overijssel*
  - 1 Journalist 29
  - 2 Assuradeur 31
  - 3 Paul en Gezien 34
  - 4 Van de Holterberg 36

- IV *Naar Het Gooi*
  - 1 Laren en Blaricum 43
  - 2 Een nieuwe bundel 45
  - 3 Faits divers 47
  - 4 Reiziger in thee 53

- V *Bij de radio*
  - 1 Letterkundige 59
  - 2 Kunst en religie 61
  - 3 Vast medewerker 64
  - 4 Hoorspelschrijver 68
  - 5 Een vervelende criticus 71

- VI *Voorwaarts*
- 1 SDAP'er 75
  - 2 Solidariteit 77
  - 3 Uitgever 80
  - 4 Crisis 83
- VII *Activist*
- 1 Ontslagen 89
  - 2 Het proces 93
  - 3 Op de barricade 96
  - 4 Boekenvrienden onder elkaar 101
- VIII *Een beslissend jaar*
- 1 Strijder 111
  - 2 Verhuizing 114
  - 3 Een nieuwe liefde 117
  - 4 De bekende melodie 120
- IX *Nieuwe kansen*
- 1 Een blijde boodschap 127
  - 2 Tot inkeer 128
  - 3 Elckerlyc 131
  - 4 Nogmaals de dominee 137
- X *Tijdelijk onder dak*
- 1 Monsters 139
  - 2 Bosch & Keuning 142
  - 3 Alles voor Oranje 145
  - 4 Beste Wouter 149
- XI *'Ik ga bouwen.'*
- 1 Aan de Schelde 151
  - 2 Met stalen op zicht 152
  - 3 Naar Veere 158

- XII *In de frontlinie*
- 1 Heroriëntatie 161
  - 2 Een nieuwe gids 164
  - 3 Gode bevolen 170
  - 4 Een nieuw tehuis 177
- XIII *Zeeuws lyricus*
- 1 De weg 179
  - 2 Oorlogsdorp 181
  - 3 De Veerse lier 187
- XIV *Bij de beweging*
- 1 Nieuwe relaties 191
  - 2 Tegen de burgemeester 195
  - 3 Klazientje en het zingende woord 202
- XV *Oorlogsjaren*
- 1 Voor de Kultuur 209
  - 2 De Zeeuwsche Stroom 213
  - 3 De modderstroom 220
  - 4 De Misthoorn en de ss 225
- XVI *Een veelzijdig talent*
- 1 Furore 233
  - 2 Van Meegerens opus 235
  - 3 Voor de luisteraars 240
- XVII *Germanen vecht!*
- 1 Toneeldichter 247
  - 2 Vertaler(s) 250
  - 3 Zaaier 253
- XVIII *Het wentelende wiel*
- 1 Germaanse seizoenen 259
  - 2 Burgervader 261
  - 3 Een veilig heenkomen 267
  - 4 In Friesland 271

- XIX *In bewaring*
- 1 Naar het hospitaal 277
  - 2 In gesprek met God 282
  - 3 Per slot van rekening 285
- XX *Terug in De Veste*
- 1 Wachtend in Schiedam 291
  - 2 Het nieuwe leven 295
  - 3 De hamer Gods 304
- XXI *Het laatste bedrijf*
- 1 In de marge 311
  - 2 Oude en nieuwe contacten 315
  - 3 Laatste publicaties 318
  - 4 Het laatste tehuis 321
  - 5 De knotwilg 325

Nawoord 329

Noten 341

Bronnen en archivalia 376

*Beknopte bibliografie van het geraadpleegde werk
van Martien Beversluis* 378

Afkortingen 382

Verantwoording illustraties 383

Geraadpleegde literatuur 384

Register 392

I

Domineesoon

1 Alzoo ook op deze aarde...

In de laatste maanden van 1939 verscheen bij uitgeverij Bosch & Keuning de roman *Alzoo ook op deze aarde...*, een titel die paste bij een uitgever van christelijke lectuur. Het was de eerste roman van Reinier Bloemert, een schrijver die onbekend was en dat zou blijven. De uitgeverij had over de debutant geen informatie verstrekt. De lezers moesten het doen met het verhaal.

Het *Nieuwsblad voor Friesland* gaf op 6 december 1939 een signalement van het pas verschenen boek: ‘Een verhaal van een jongeman uit een christelijk milieu, die in militairen dienst zijn geloof verliest en zich ontwikkelt tot een socialistisch agitator. Zijn huwelijk (...) is niet gelukkig. Als hij (...) gescheiden is, ontvangt hij door de gebeden zijner moeder en den invloed van een buurmeisje, dat hem steeds heeft liefgehad, weer het ware geluk: een sterk geloof en een vrouw, die van hem houdt. Een frisch en boeiend boek, dat men ongaarne uit handen zal leggen, daar het de aandacht gespannen houdt.’ Je zou verwachten dat zo iets wel spoedig tot een herdruk zou leiden.

De Haagse *Residentiebode* (9 december 1939) begon een wat uitgebreidere recensie waarin het boek ‘jong werk’ werd genoemd en autobiografisch: ‘Men voelt het, dat de schrijver heel dicht bij zijn “held” staat.’ De recensent zat op het goede spoor.

Voor een appel en een ei is deze roman antiquarisch te koop, ondanks of dankzij het feit dat achter Reinier Bloemert de dichter Martien Beversluis schuilging. Zoals de recensent van *De Residentiebode* voorvoelde, beschreef Beversluis in het boek zijn ontwikkeling.

In de roman is de hoofdpersoon de zoon van een arts, een dominante man. De dichterlijke Paul van Rhoon heeft het dan ook niet

gemakkelijk. Zijn moeder is daarentegen een gevoelige vrouw die ontvankelijk is voor het hogere, voor dat wat geestelijk achter de realiteit vermoed wordt. In werkelijkheid was de vader van Martien Beversluis de spiritist van de familie. De oude Martinus was predikant, een bijzondere man.

Over Beversluis' moeder weten we niet veel. We hebben een paar foto's van Elisabeth van der Hucht. Op de ene zien we een jonge vrouw, op de andere een statige dame. Op een groepsportret uit 1926 is ze een grijze oma. In kranten zijn advertenties te vinden waarin ze huishoudelijke hulp vroeg. Dat is eigenlijk alles, geen familie verhalen, geen openbaar leven. Ze overleed in Arnhem, 19 mei 1932, 64 jaar oud. De dominante vader lijkt voor de dichter, die zijn naam kreeg, belangrijker. Ook uiterlijk leken ze op elkaar en zeker hadden ze in verschillende opzichten dezelfde gaven en gedachten.

In 1945 zou Beversluis een arts die hem psychologisch onderzocht over zijn vader vertellen: 'Ongelooflijk zenuwachtig, opvliegend en driftig.' Tevens vond hij zijn vader fanatiek. 'Belangrijker echter is, zijne beschrijving', aldus de psychiater, 'als hij vertelt, dat zijn vader als rechts-orthodox begon, daarna ethisch werd, vervolgens evangelisch en daarop modern.' In het gezin zou volgens dezelfde verklaring veel ruzie zijn geweest. En zijn moeder was een 'zeer zenuwachtige vrouw, hoofdpijnlijdster, hevige driftbuien, waarbij zij stotterde, met zenuwtoevallen.' Over zijn zusters zei hij toen dat ze allemaal 'zeer druk, levendig en bewegelijk' waren.¹

2 Vader Martinus

Martinus senior was een zoon van Pieter N. Beversluis en Gijsberta Los. Pieter Beversluis, geboren in 1817, was muziekinstrumentenmaker, vooral orgelbouwer en pianohersteller. Deze tak van de Beversluizen concentreerde zich in de negentiende eeuw ten noorden en ten zuiden van Dordrecht. De grootvader van de dichter was geboren in Nieuw-Beijerland, maar oefende zijn beroep uit in Dordrecht en later in Nijmegen, waar we hem aantreffen bij het huwelijk van enkele kinderen. Hij overleed er in 1892.

Zijn oudste zoon, de genoemde Martinus senior, werd geboren in Dordrecht in 1856. Vanuit Nijmegen is deze Martinus in september

1871 naar Doetinchem vertrokken. Daar heeft hij in het internaat Ruimzicht gewoond, het instituut voor begaafde jongens die het plaatselijk gymnasium bezochten.

Martinus senior begon in 1878 met de studie theologie in Utrecht. Hij was niet de eerste en bleef niet de enige Beversluis die het Woord verkondigde. In 1884 werd Martinus senior beroepen als hervormd predikant in Sleen, tussen Coevorden en Emmen, op de Drentse veengrond. Voordat hij naar Drenthe ging, trouwde hij op 6 februari 1884 in Nijmegen met Maria van der Hucht.² Op 11 november 1884 werd het eerste kind geboren, Elisabeth.³ In april 1886 kwam in de pastorie te Sleen een levenloos meisje ter wereld. In maart 1887 werden de ouders verblijd met Christina.⁴ Ze zal haar oude vader in zijn laatste jaren verzorgen.

Vier jaar diende dominee Martinus Beversluis de gemeente van Sleen, van 1884 tot 1888. Het waren onrustige tijden in de hervormde kerk. In 1886 waren de tegenstellingen tot uiting gekomen in een kerk-scheuring die als de Doleantie bekend werd. Onder leiding van Abraham Kuyper vormde zich hieruit de gereformeerde kerk.

Elke hervormde predikant werd in die tijd geconfronteerd met onrust in zijn gemeente. Voortdurend dreigden kerkleden zich aan te sluiten bij de gereformeerden of bij al eerder gevormde groeperingen. Actieve evangelisatie was in sommige streken gewenst om de kudde bij elkaar te houden of uit te breiden. Dominee Beversluis nam in 1887 in Sleen het initiatief tot het bouwen van een lokaal, 'dat voor Zondagschool of en indien noodig als Evangelisatielokaal dienst kan doen'. Beversluis senior – destijds nog orthodox – was medeoprichter van de Nederlandsche Evangelisch Protestantsche Vereeniging, die de bouwkosten van het lokaal voor haar rekening genomen had.

Dominee Beversluis vertrok per 1 juli 1888 naar Oldemarkt-Paaslo, op de grens van Overijssel en Friesland. Daar werd het gezin uitgebreid met Karel Albertus, geboren 10 januari 1892. Zoon Karel zou in de voetsporen van zijn vader treden. Kort na de geboorte van Karel stierf op 13 januari 1892 Maria Beversluis-van der Hucht, 29 jaar oud. Vader Martinus Beversluis bleef in de pastorie van Oldemarkt achter met drie jonge kinderen. In januari had hij echter al een beroep ontvangen van de hervormde gemeente van Barendrecht. Hij hield er in maart 1892 zijn intreepreek. Anderhalf jaar na het overlijden van zijn vrouw trouwde de dominee, inmiddels 36 jaar, met zijn schoonzuster, Elisa-

beth van der Hucht, 25 jaar oud.⁵ Negen maanden later, op woensdag 28 maart 1894, zag Martinus junior het levenslicht in Barendrecht.

Het kerkelijk leven van protestants Barendrecht was diep geraakt door de Doleantie. Van de hervormde gemeente was weinig over. De dolerenden konden aanvankelijk beschikken over de dorpskerk en de kleine groep hervormden moest uitwijken naar een cafézaal. Na drie jaar werd de dorpskerk toegewezen aan wat restte van de hervormde gemeente. Het gebouw was veel te groot.

Begin 1907 vertrok de predikant met zijn gezin naar Veenwouden, het dorp bij Kollum. Het was voor korte duur, want al in oktober werd hij beroepen door de gemeente van het Groningse Zuidwolde. Beversluis senior aanvaardde het beroep en deed op 15 januari 1908 intrede in Zuidwolde. De toekomstige dichter Martien Beversluis bracht zijn kinderjaren door in Barendrecht, verhuisde op de grens van de lagere en de middelbare school naar Veenwouden en woonde vanaf zijn dertiende, veertiende jaar in Zuidwolde. Het heeft zijn schoolcarrière geen goed gedaan.

Beversluis senior was een onvermoeibare man. Hij hield talloze lezingen en voordrachten en publiceerde vele brochures en artikelen. Hij was streng calvinistisch opgevoed en was een neef van ds. Nicolaas Hendrik Beversluis (1850-1931), voorganger bij de gereformeerde gemeente. Zowel bij Martinus senior als zijn neef Nicolaas vinden we eigenschappen die we bij Martien junior zullen aantreffen: maatschappelijke betrokkenheid, grote activiteit in organisaties, geneigd tot principiële standpunten die fel verkondigd werden. Daarnaast valt bij deze mensen de gave van het woord op, die zich behalve in preken, in brochures en enkele romans uitte in rijmende teksten. In 1908 publiceerde Beversluis senior een bundel geestelijke liederen.⁶ Zijn hele leven getuigde hij op rijm en bij zijn begrafenis in 1948 werden zijn liederen gezongen.

Toen Martinus senior de leeftijd der allersterksten had bereikt, verscheen er van hem nog een gedicht in het tijdschrift *Geest en Leven* (1940). Het lange vers bezong de geschiedenis van het spiritualisme in vloeiende kwatrijnen. Muzikaliteit was onder de Beversluizen een opvallende eigenschap. De overgrootvader was niet zomaar muziek-instrumentenmaker en pianostemmer, drie zusters van Martinus junior zouden naam maken als zanglerares. Openbare optredens met

toneel, voordracht en zang waren voor de familie een betrekkelijk gewone zaak. In het *Nieuwsblad van het Noorden* (14 februari 1914) verscheen een verslag van zo'n optreden in het naburige Westerbroek: 'Gisteravond hield het kerkkoor Harmonie alhier een feestelijke vergadering. (...) Verschillende liederen werden gezongen. De heer en mej. Beversluis vertoonden een viertal tableaux.' Welke Beversluizen daar optraden valt niet te zeggen. Het kan de negentienjarige Martien met zijn zeventienjarige zuster Corry geweest zijn.

Als student in Utrecht (vanaf 1878) kreeg Martinus senior sympathie voor de ethische richting in de hervormde kerk. Die stroming positioneerde zich tegenover het rationalistische modernisme. De term ethisch had betrekking op het *ethos*, de opvatting dat wetenschap en theologie gegrond zijn in het geloof dat de goddelijke openbaring zich uitstrekt over het hele leven. Gaandeweg voelde hij zich aangetrokken tot wat vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw de evangelische richting wordt genoemd. De theologen van deze richting verzetten zich tegen het modernisme omdat daarin het bovennatuurlijke karakter van de godsdienst werd ontkend. De evangelische richting leerde dat met de komst van Christus als de Messias het menselijk leven was vernieuwd. Deze geestelijke vernieuwing wilde zij opwekken – vandaar de naam opwekkingsbeweging voor allerlei varianten van de evangelische richting. Beversluis senior wees in die tijd verschillende principes van de confessionele theologie af. Zondebesef, genade en predestinatie komen in zijn woordenboek niet voor en in zijn boodschap speelde het Oude Testament geen grote rol. Zijn opvattingen legde hij in 1896 neer in zijn geschrift *De Heilige Geest en zijne werkingen volgens de Schriften des Nieuwen Testaments*. Uit de titel blijkt al zijn benadering: de nadruk ligt op de werking van de geest. Dat zal in toeneemende mate zijn handelsmerk worden.

In 1885 had Beversluis senior zich naar aanleiding van de ontwikkeling van de Goese predikant Huet verdiept in het spiritisme.⁷ Hij woonde in die tijd ook seances bij.⁸ Korte tijd later kwam hij, als beginnend predikant in Sleen, in contact met de schrijfster Elise van Calcar.⁹ Met haar zou hij corresponderen en over deze spiritiste schreef hij een biografische schets.¹⁰ Beversluis senior werd een overtuigd aanhanger van het spiritisme, hield onvoorstelbaar veel lezingen over het onderwerp en schreef alsof het leven na de dood ervan afhing. In 1899 vatte

hij het plan op een bond van spiritualistische predikanten op te richten. Een jaar later, in 1900, zette hij zijn schouders onder de spiritualistische vereniging Excelsior. In 1901 verscheen *Het gebied van het geheimzinnige*, een van de vele publicaties van deze rusteloze man.

In 1899 was hij eveneens begonnen met het tijdschrift *Geest en leven*. In 1906 werd hij mederedacteur van *Geloof en Vrijheid* (vanaf 1915 *Nieuw Evangelisch Tijdschrift*). In 1911 begon hij de zogenoemde Eenheidsbeweging, die de verschillende geestelijke richtingen trachtte te verbinden. De geest van de dominee bleef onverdroten werken tot kort voor zijn dood in 1948.

3 School- en jeugdijaren

Toen dominee Beversluis begin 1907 naar het noorden verhuisde, was zijn gezin aanzienlijk uitgebreid. Met acht kinderen vertrokken Beversluis en zijn vrouw naar Veenwouden.¹¹ In Barendrecht gingen de kinderen naar de openbare school.

De toekomstige dichter, geboren op woensdag 28 maart 1894 te Barendrecht, als eerste uit het nieuwe huwelijk van de predikant, was bij de verhuizing twaalf jaar. Vanuit Barendrecht heeft hij na de lagere school de eerste klas van de mulo in Dordrecht gedaan. Vanuit Veenwouden deed hij de eerste klas van de mulo nog een keer in Leeuwarden. Vele jaren later vertelde Beversluis tegen de arts die over hem een rapport schreef dat hij vijftien jaar was toen hij op het Praedinius Gymnasium in Groningen kwam, waar hij de beide eerste klassen dubbelde. In het bijzonder waren de wiskundevakken slecht.¹² In werkelijkheid was hij zestien jaar.¹³ In het schooljaar 1912/1913 was hij leerling van de derde klas. Achter de resultaten van het vierde kwartaal heeft de school een herexamen genoteerd. In het volgende jaar zien we Martien Beversluis niet meer in de Groningse rapportcijferlijsten. Hij is afgewezen voor het herexamen of heeft zich kansloos geacht en de school verlaten. In ieder geval is hij naar Assen gegaan. In het archief van het gymnasium van Assen komt de inmiddels negentienjarige Martien Beversluis voor als leerling van de derde klas in het schooljaar 1913/1914.¹⁴

Het is niet onmogelijk dat de gymnasiast toen al in lokale kranten of de schoolkrant publiceerde. Voor gymnasiasten bestond er ook een lan-

delijke publicatiemogelijkheid. Al in de late negentiende eeuw verscheen *Vox gymnasii* (1881-1890), een tweewekelijks orgaan, en er bestond een *gymnasiasten-almanak*. Vanaf het schooljaar 1908/1909 verscheen *Rostra Gymnasiorum* met als ondertitel *Orgaan van den Nederlandschen Gymnasiasten Bond*. Die bond had onderafdelingen voor sport, spel en kamperen en ernstiger onderwerpen. Op bijna elk gymnasium had hij leden en vaak een echte afdeling. Het landelijke tijdschrift was een serieus blad. Behalve nieuws van de bond, van landelijke bijeenkomsten en congressen, van excursies en kampen, en informatie over plaatselijke afdelingen, bevatte elk nummer algemene beschouwingen, verhalen en gedichten. Helaas werd het grootste deel van de bijdragen onder pseudoniem gepubliceerd, zodat alleen via een omweg iemand valt te identificeren.

Veel schrijvers van naam begonnen tijdens hun schooljaren te publiceren in *Rostra*, de Latijnse naam voor podium. Martinus Nijhoff publiceerde er in 1910 toen hij zestien was een gedicht in.¹⁵ Talrijk zijn de verzen en de prozafragmenten van Netty Wind, die enkele klassen lager op het Gymnasium Haganum zat dan haar toekomstige echtgenoot Nijhoff. De dichter Anthonie Donker publiceerde onder zijn eigen naam N.A. Donkersloot in *Rostra*, waarvan hij enkele jaren hoofdredacteur was. We vinden er eveneens poëzie in van D.A.M. Binnendijk en van Roel Houwink – allen tijdgenoten van Beversluis.¹⁶

In de vijfde jaargang (1912/1913) treffen we voor het eerst gedichten van ene Bever aan, een doorzichtig pseudoniem.¹⁷ Een van de gedichten, 'Elven', is geschreven in Groningen op 18 mei 1913. In volgende nummers kunnen we aan de hand van gedichten en prozafragmenten Bever volgen in zijn schoolcarrière. In de jaargang 1913/1914 publiceerde Bever een gedicht dat hij in januari 1914 in Assen schreef en op dezelfde bladzijde staat een vers dat hij maakte in de ouderlijke woning in Zuidwolde. Data en locaties lopen parallel met zijn verplaatsingen. Enkele in *Rostra* gepubliceerde verzen komen geheel of gedeeltelijk voor in Beversluis' eerste bundel.¹⁸ In de achtste jaargang (vanaf september 1915) vallen nog veel Bever-gedichten te lezen, maar dan verschijnen voor het eerst ook twee verzen die hij met Martien Beversluis ondertekende.

Deze *Rostra*-publicaties bieden de mogelijkheid de ontwikkeling van de adolescent nader te bekijken. Onder de teksten bevinden zich enkele zeer korte verhalen en boekbesprekingen, een lange homerische zang, maar de hoofdschotel wordt gevormd door poëzie. Daaronder

zijn verschillende vertalingen van Engelse gedichten, zoals van William Wordsworth (1770-1850) en de Ierse dichter Charles Wolfe (1791-1823).¹⁹ Op een enkele uitzondering na zijn alle Bever-gedichten wat de vorm betreft traditioneel: alles rijmt, vrijwel altijd volgens een klassiek schema, en het gedicht is in strofen ingedeeld, vaak in kwatrijnvorm, soms als dubbelkwatrijn en af en toe beoefent hij het sonnet. Een enkele keer is er een speelsere vorm. Het zijn doorgaans stemmingsgedichten die hun bron vinden in de natuur: in een bos, aan het strand, bij de rivier of een stille vijver, een ochtendsfeer, een avondstemming, een herfsttafereel. Daarnaast komen er vooral in de vroege *Rostra's* gedichten voor met een religieus karakter. In die stemmingsgedichten doemt veelal een verlangen op, waarbij de zoekende ziel zijn voorspelbare rol speelt. Behalve het onbestemde heimwee dat de ware dichtende gymnasiast kenmerkt, laten enkele gedichten een verlangen naar een meisje zien. Misschien heeft de aankomende dichter de liefde al in Groningen of Assen aan den lijve of in den geest ervaren. In januari 1914 schreef hij in Assen nog op school over 'haar oogen'. Eerst wordt een meer geschilderd en dan komt zij:

Zoo zijn haar oogen, schittrend, rein
Als 't zilver avondmeer
Zoo ondoorgrondlijk zwart en diep
Maar glanzend, wonderteer.

Ik vat dat ver mysterie niet
Dat diep verborgen ligt
Maar 'k min dien glans, die 'k wel versta
Vol liefde en vol licht.

Beverluis verliet de school in juli-september 1914. De rector noteerde in zijn overzicht 'in 1914 gemobiliseerd'. Daarmee was zijn publicitaire carrière in het tijdschrift van de gymnasiasten niet ten einde. En wat nog belangrijker was: hij zou er een kring van vrienden vinden.

II

De grote oorlog

1 Mobilisatie

In juli 1914 reageerde de regering op de internationale spanning met ‘strategische voorzorgen’. Overal namen militaire activiteiten toe. De voorbereidingen werden gevolgd door de afkondiging van de ‘toestand van oorlogsgevaar’ en de zogenoemde voormobilisatie, waarbij troepen werden belast met kust- en grensbewaking.

De voormobilisatie verliep voorspoedig. Vrijwel alle eenheden waren binnen 24 uur op hun plaats van bestemming. De oorlogsdreiging nam ondertussen toe. Om een verrassingsaanval vanuit een van de buurlanden te voorkomen besloot de regering op 31 juli tot volledige mobilisatie.¹ Met plakkaats en klokgelui werd in alle vroegte bekendgemaakt dat alle manschappen, samen vijftien lichten, met spoed naar de aangewezen garnizoensplaatsen moesten vertrekken. Op 4 augustus waren 200.000 man op de been gebracht. De grote steden met het regeringscentrum en de belangrijkste economische infrastructuur werden beschermd door de Hollandse Waterlinie met een serie forten. In het oosten en zuiden van het land lag het veldleger. Zowel in de waterlinie als te velde moesten veel militairen ondergebracht worden bij particulieren. Pas toen de mobilisatie langer duurde, werden op veel plaatsen houten barakken gebouwd om de soldaten te huisvesten. Ruim vier jaar bleef het Nederlandse leger gemobiliseerd.

De twintigjarige Martien Beversluis was een van de 200.000 mannen die in augustus 1914 waren opgeroepen. Op grond van enkele gedichten die hij publiceerde in het tijdschrift van de gymnasiasten kunnen we hem traceren. In de jaargang 1914/1915 publiceerde hij ‘Avond in de kazerne’, dat hij ondertekende met Oranje Nassaukazerne in Amsterdam en dateerde 18 september 1914. In hetzelfde nummer verscheen ‘Avondmarsch’. Het gedicht ‘Avond in de kazerne’ is een be-

schrijving van het slaapvertrek van de gemobiliseerde mannen. Voor de kribben 'ontwaart men (...) vaag wat glinstrend leer en leunend/geweren, kolf aan kolf rechtstandig, stijf geschaard'.

Na zijn opleiding werd Beversluis in januari 1915 ingekwartierd in Apeldoorn. Gelderland was strategisch van belang. Daar moest een eventuele invasie vanuit het oosten tot staan gebracht worden. Uit deze tijd zijn veel gedichten bewaard die zowel onder de naam Bever als Beversluis gepubliceerd werden.² Wonend in Apeldoorn kreeg hij contacten met gymnasiasten, met name uit Deventer.

Op 18 maart 1915 voltooide Beversluis een merkwaardige tekst, een epos in homerische stijl. De tekst, die in twee afleveringen van *Rostra* verscheen, had een motto in het Grieks: 'jullie moet opletten dat jullie iets zal overkomen.'³ Bovendien had het epos een opvallende opdracht: aan

Polly = Pol = de opgewondene
Lina = Ina = de ingetogene
Deetje = Adé = de palige
Ego = de boomzieke = de kuische⁴

Het verhaal beschrijft een bijeenkomst op een zondag op Bevers snikhete kamer. Net als Beversluis schrijft vriend Ego in *Rostra*. In het epos wordt van hem gezegd 'mijn nieuwe gezelschap, mijn steun in de mobilisatie, ééns een namiddag ontmoet'. We weten niet wie Ego was. Het zou Jan Rudolf van den Broek kunnen zijn, die mogelijk als toehoorder het gymnasium in Deventer bezocht.⁵ Met hem raakte Beversluis bevriend.

In het epos wordt een gezamenlijke maaltijd beschreven. Helaas moest de afwezigheid van ene Derk betreurd worden, die als 'de schrijver en oermusicale' betiteld wordt. Terwijl Ego langdurig aan het woord is en Bever wat zit te dommelen komen twee meisjes binnen:

... Daar dan ontmoette hem woest, hoog rood aan den zilveren drempel
Druk redeneerend en gesticuleerend de vroolijke Polly.
En aan haar zijde schreed voort haar metgezel Lina of Ina.
Cierlijk geneigd en de armen geopend gracieus in betooning kwam hun vakrige gastheer nabij en geleidde hun schreiden...

Dan verschijnt nog een jongeman, Adé, waarna het tweede deel begint als de meiden het beheer van de keuken overnemen. De thee wordt warm gehouden onder de helm van Bever.

‘Bever’, zoo zeide op eens de Polly en zóó sprak ook Ina,
‘Is niet uw jaardag al gauw aan de beurt, zoo vertelde mij Ego.’
Dadlijk zoo viel haar de Bever bevreesd in de reden en sprak toen
‘Dwazen houdt op!! want ik zie al uw doel en mijn beurs is een
beurse.’

Adé vertrekt met Ina te paard, op de fiets dus, en de achterblijvenden brengen ‘de drukke zeer opgewondene Polly terecht bij haar wachtende tante’. Misschien valt Polly of Lina te identificeren – we zullen later nog een potentiële leerlinge ontmoeten. Terwijl Beversluis in Apeldoorn gelegerd was, kreeg hij namelijk een relatie met Paulina Frijlinck.⁶

Paulien Frijlinck – drie jaar jonger dan Beversluis – woonde in Deventer. Ze was actief in de vereniging van gymnasiasten. In het schooljaar 1915/1916 was zij abactis in het bestuur. Ze speelde voortreffelijk piano. Op een propaganda-avond van de afdeling Deventer van de gymnasiastenbond (24 oktober 1914) speelde Paulien Frijlinck de NGB-mars en het bondslied en ze begeleidde klassieke liederen. Een idee van haar schrijfstijl krijgen we uit een stukje dat ze namens haar bestuur schreef in *Rostra* van april 1916. Het was een oproep om te kiezen voor Deventer als plaats van het landelijk congres van de Nederlandse Gymnasiasten Bond: ‘Nu moet jullie eens even luisteren. Niet met donderend gedreun van frazen of met gelawaai van krasse termen, maar eenvoudig zooals ’t is zal ik zeggen, wat ik wou: Ik wou graag het Congres dit jaar in Deventer hebben.’ En zo verder. Bever schreef trouwens een lang lied voor dit congres.⁷

In 1928 werd Beversluis benaderd door Donkersloot, de vroegere voorzitter van de gymnasiastenbond en hoofdredacteur van *Rostra*. Donkersloot had in Rotterdam het Gymnasium Erasmianum gevolgd.⁸ In *Rostra* publiceerde hij verzen, maar zijn echte debuut vond plaats in *De Vrije Bladen* in 1925 onder het pseudoniem Anthonie Donker. In 1928, toen Donkersloot al aan zijn dissertatie werkte, schreef hij Beversluis over de dichters in *Rostra*. Uit Beversluis’ antwoord kan men

opmaken dat Donkersloot bezig was een bloemlezing samen te stellen, in ieder geval was hij op zoek naar oude *Rostra*'s. Aan zijn antwoordbrief voegde Beversluis een postscriptum toe: 'Mocht U nog jeugdverzen van mij willen inzien, mijn vroeger meisje heeft nog wellicht werk. Het is Paulien Frijlinck, Montessorileidster, Huizen NH. Die heeft ook veel oude *Rostra*'s.'

Toen Beversluis op 13 februari 1916 zijn zoveelste brief aan Frederik van Eeden (1860-1932) schreef waarin hij advies vroeg over meegeestuurde gedichten merkte hij op: 'mijn meisje heeft me geholpen en heeft m'n verzen nu bij stukjes overgeschreven'. Dat kan Paulien Frijlinck zijn geweest. En de vroege gedichten waarin gesproken wordt van een 'lief' zullen betrekking hebben op deze Paulien Frijlinck.

In het gedicht 'In Nacht' (juli 1914) wordt een geliefde aangesproken: 'Nu wordt het donker lief'. In de *Rostra*-jaargang eindigde een vers met de regels:

Zoo gaan de dagen dood, mijn liefste, vol verlangen
en rustloos dool ik rond en roep je verre naam,
en zoek je zachte lach in bloemen en in zangen:
te avondstond voor jou voeg ik ze wachtend saam.

Hij uitte zich zo eveneens in prozaschetsen. In januari 1915 schreef hij in Apeldoorn een verhaal over een ziel die zoekt maar verder is het allemaal muziek. In *Rostra* publiceerde hij 'Bij de piano', dat hij met enige wijzigingen opnam in zijn eerste bundel. Het is een van de vele verzen met reminiscenties aan muziek en het geeft een impressie van de jeugdliefde:⁹

Je rappe ranke vingertjes cadansten door d'octaven,
een luchtig-licht vertelseltje kwam langs de toetsen draven
en als weer honderd pareltjes, die rolden na elkander,
ging dat maar losjes, toon na toon, van d'een kant naar d'ander.

Wanneer een sprookje was verteld in 't zangerige taaltje,
dan keek je droomend even op en zocht een nieuw verhaaltje,
soms was het zwervend als de wind, soms was het mooi en machtig,
ik zat zoo stilletjes ter zij en luisterde aandachtig.